

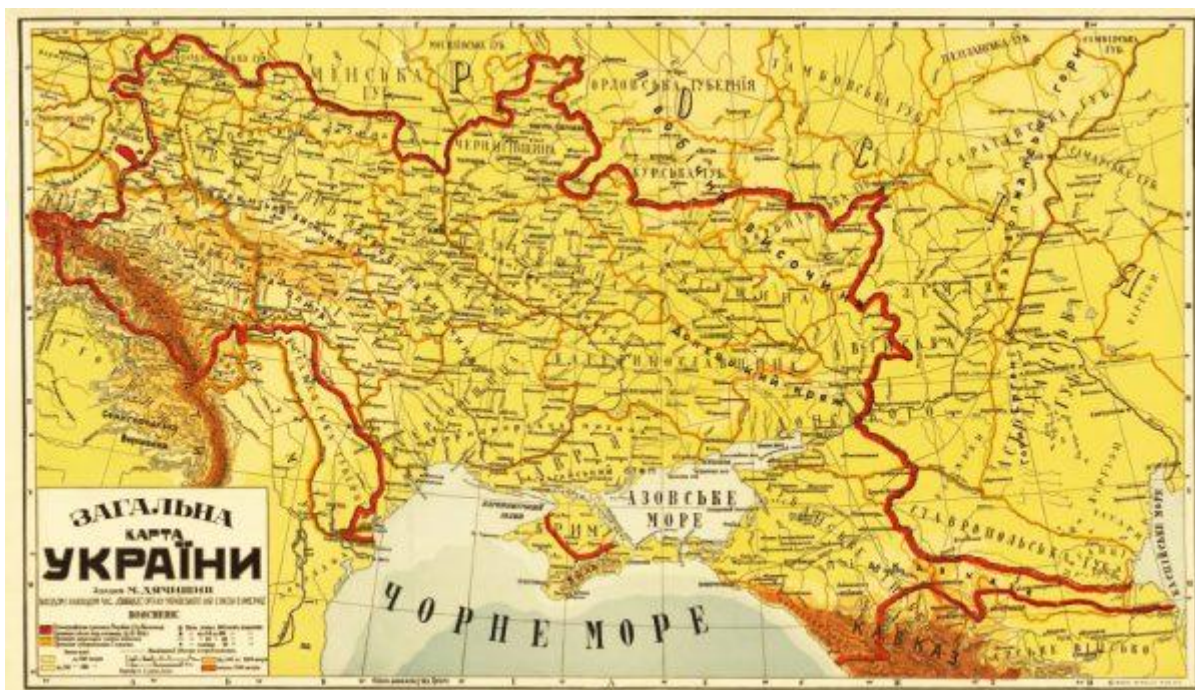
Міст.- 01.05.2019

Олександр Радійчук

Індекс щастя-2019: є сумніви, що Україна така вже й «нешасна»

Україна посіла 133-тє місце у міжнародному рейтингу «щасливих країн» зі 156 держав, які традиційно досліджує група науковців на замовлення Організації Об'єднаних Націй (ООН). При цьому українські соціологи й економісти вважають не зовсім коректними дослідження й оцінки, якими керувалися укладачі рейтингу. Зокрема, дивує, таке: незважаючи на поліпшення багатьох показників, Україна останніми роками продовжувала стрімко втрачати «щасливі» позиції. Щоправда, цього року нам вдалося децю поліпшити показники порівняно з попереднім на п'ять рядків. Але це не компенсує стрімкого падіння, зафіксованого 2013-го, коли країна опустилася майже на 50 рядків! Натомість, враховуючи зміни, які відбулися в Україні, її місце, на думку експертів, — на 30-40 позицій вище, як мінімум.

<http://meest-online.com/ukraine/society/indeks-schastya-2019-je-sumnivy-scho-ukrajina-taka-vzhe-j-neschasna/>

«Загальна карта України. Зладив М. Дячишин. Заходом і накладом час. «Свобода», органу Українського Нар. Союзу в Америці». Масштаб 1:2580000. Формат мапи 85 x 52 см. 1918 р.

Україна посіла 133-тє місце у міжнародному рейтингу «щасливих країн» зі 156 держав, які традиційно досліджує група науковців на замовлення Організації Об'єднаних Націй (ООН). При цьому українські соціологи й економісти вважають не зовсім коректними дослідження й оцінки, якими керувалися укладачі рейтингу. Зокрема, дивує, таке: незважаючи на поліпшення багатьох показників, Україна останніми роками продовжувала стрімко втрачати «щасливі» позиції. Щоправда, цього року нам вдалося децю поліпшити

показники порівняно з попереднім на п'ять рядків. Але це не компенсує стрімкого падіння, зафіксованого 2013-го, коли країна опустилася майже на 50 рядків! Натомість, враховуючи зміни, які відбулися в Україні, її місце, на думку експертів, — на 30-40 позицій вище, як мінімум.

Нам узагалі було б цілком до снаги повернути втрачене п'ять років тому 87-ме місце у рейтингу, якби не п'ятирічна війна. Тим часом, від збройних конфліктів потерпає і низка держав, які розташувалися в рейтингу щастя набагато вище за Україну. Приміром, аж ніяк не назвеш мирним життя Ізраїлю. Але ця країна перебуває на межі першого десятка рейтингу (11). Звісно ж, ніхто не сумнівається, що заможний Ізраїль об'єктивно має бути на десятки позицій вище, ніж бідна Україна. Адже його економічні показники набагато перевершують українські. І все ж — навряд чи прірва має бути такою безмежною. Адже і проблема корупції в Ізраїлі не розв'язана, про що свідчать численні скандали за участю посадовців найвищого рівня, і свободу пересування багатьох жителів з міркувань безпеки, та все ж обмежено.

Оцінюючи Україну, укладачі індексу щастя, схоже, продовжують концентруватися на негативі, майже не помічаючи позитиву. Скажімо, на один щабель вище вони поставили Чад, який посідає п'яте місце у світовому рейтингу неспроможних держав, де Україна має доволі високу 85-ту позицію. І це змушує сумніватися в об'єктивності Індексу щастя.

Сумнів № 1. Невідповідність позицій у різних рейтингах

Укладачі рейтингу World Happiness Report оцінюють Індекс щастя за шістьма позиціями. Частина з них враховує об'єктивні показники — валовий внутрішній дохід (ВВП) на особу й очікувана тривалість здорового життя. Решта містить суб'єктивні оцінки, оскільки базується на результатах соціологічного опитування, учасники якого відповідають на запитання про свободу життєвого вибору, добродійність, соціальну підтримку та ступінь терпимості до корупції.

Перша претензія — загальна. Вона стосується невідповідності показників різних рейтингів при оцінюванні, здавалося б, одних і тих же речей. Як наслідок, стрімке падіння за Індексом щастя відбувається на тлі поліпшення Україною багатьох показників у рамках інших досліджень, в т. ч. порівняно з мирним 2013 роком, коли країна перебувала на доволі високій 87-й позиції «щасливого рейтингу». Попри те, що у більшості світових рейтингових досліджень, зокрема, й тих, що оцінюють ті ж сфери, що й розробники Індексу щастя, Україна перебуває у першій сотні.

У Глобальному індексі інновацій Україна за п'ять років піднялася на 28 позицій, в Індексі легкості ведення бізнесу — ще більший прогрес: плюс 61 позиція. В Індексі конкурентоспроможності Україна піднялася з 84-го на 83-й рядок. Усе це, безперечно, мало б позитивно позначитися на показниках свободи життєвого вибору. Натомість у міжнародному рейтингу щастя за цим показником українцям узагалі чомусь віддали одне з останніх місць! Один же з небагатьох «суміжних» рейтингів, в якому Україна опустилася порівняно з 2013-м, — Індекс людського розвитку (регрес із 78 — на 88). Однак ідеться все ж про першу сотню, а не майже кінець списку, як переконують укладачі Індексу щастя!

Крім того, Україна останнім часом значно поліпшила позиції у рейтингу «сили паспорта», покращилися загальні показники рівня економічної свободи та відкритості державних даних. Утім, усе це чомусь не позначилося на відповідних показниках у рейтингу «щасливих країн».

Сумнів № 2. Точність економічних оцінок

Україна — одна з найбідніших держав Європи за часткою ВВП на одну особу. Та й у світі ми, швидше, серед аутсайдерів, ніж поміж лідерів. Із цим, на жаль, не посперечаєшся.

Згідно з підрахунками Міжнародного валютного фонду, за цим показником Україна на 134-му місці у світі — 2 656 USD на людину. Дещо потішити співвітчизників, за словами Іллі Несходовського, директора Інституту соціально-економічної трансформації, може те, що в цьому аналізі не врахували такого важливого показника як ВВП на душу населення з урахуванням паритету купівельної спроможності в американській валюті). Адже, незважаючи на те, що в Україні найнижча зарплата в Європі, ціни на основні товарні групи тут фактично найнижчі.

«На розрахунках суттєво позначається й те, що при виробництві ВВП задіяна відносно невелика частина українського населення, — каже Ярослав Жаліло, президент Центру антикризових досліджень. — Приміром, участі в цьому процесі не беруть кілька мільйонів трудових мігрантів. Але ж при визначенні обсягів ВВП на особу їх також враховують! Крім того, у структурі населення невелика частка людей працездатного віку. І хоча проблема старіння характерна для всієї Європи, у більшості країн континенту вік виходу громадян на пенсію вищий, ніж в Україні, тобто період трудової діяльності триваліший. Такі особливості підрахунку, з-поміж іншого, знижують показник ВВП на особу, який ліг в основу рейтингу».

До речі, згадані кілька мільйонів українських заробітчан отримують за кордоном високі зарплати, з урахуванням яких показник ВВП на особу також суттєво зростає. І, зрештою, експерти нагадують, що значна частина української економіки перебуває в тіні. За даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, ідеться про 32 %, незалежні економісти кажуть про 40-45 %. А це — також неабиякий резерв для визначення справжніх обсягів ВВП. Звісно, економіки інших країн також мають тіньові сегменти, але у більшості випадків їхні обсяги не співмірні з українськими.

Сумнів № 3. Достовірність соціологічних опитувань, що лягли в основу рейтингу

Міжнародний індекс щастя вважають одним із найавторитетніших рейтингів у цій сфері. Водночас фахівці сумніваються у коректності його оцінок у суб'єктивній частині досліджень. Імовірно, йдеться про хиби у створенні вибірки. Хоча й проводить опитування впливова і авторитетна організація, американський Інститут Геллапа, участь у дослідженні беруть лише 1 тис. респондентів у кожній країні. Водночас більшість опитувань, які проводять українські соціологи, мають вибірку з не менш ніж 2 тис. респондентів. Це пояснюють необхідністю врахування всіх особливостей нашого доволі строкатого за багатьма параметрами населення. В Інституті Геллапа цих особливостей чомусь не помічають, і продовжують «чесати усіх одним гребінцем»: по 1 тис. людей опитують і в мініатюрному Монако, і у величезному Китаї.

Тож і не дивно, що українські соціологи ставляться до рейтингу щастя зі застереженням. Євген Головаха, заступник директора з наукової роботи Інституту соціології, вважає, що рейтинг не відображає самого поняття «щастя». «Цей рейтинг демонструє стан справ у державі, а не те, як почувуються люди. Він більше стосується передумов для щастя, а не щастя як такого», — вважає він.

Доволі сумнівними вважає деякі показники міжнародного рейтингу й Володимир Паніотто, генеральний директор Київського міжнародного інституту соціології. Порівнюючи результати України та Російської Федерації (РФ) у сфері свободи вибору особистості, соціолог називає високі показники РФ некоректними. «Це просто смішно, що рівень свободи вибору в РФ — втричі вищий. Певно, якби цей показник вимірювали за часів Сталіна, він був би ще «переконливішим». Коли в суспільстві немає опозиційних телеканалів, люди переконані, що у них зі свободою все гаразд. Хоча будь-який сторонній спостерігач бачить, яка це «свобода», — наголошує експерт.

Також фахівців дивує, що українці отримали низькі оцінки за показниками «соціальної підтримки». Зокрема, судячи з усього, переважна більшість учасників опитування негативно відповіли на запитання, чи можуть вони у разі потреби розраховувати на допомогу родичів або друзів. Але ж для більшості регіонів України характерні патріархальні традиції, коли родичі активно підтримують одне одного. Особливо, якщо йдеться про допомогу батьків своїм дітям: люди готові роками відмовляти собі в усьому, аби допомогти молодому поколінню «стати на ноги».

Також дивують і відповіді респондентів на запитання щодо рівня «щедрості, готовності жертвувати кошти». Тим паче, зважаючи на те, що автори Індексу щастя, формуючи рейтинг, враховують не лише показники минулого року, а й двох попередніх. А 2016-го ще тривав пік волонтерської активності, коли на захист Вітчизни жертвували мільйони гривень. Можливо, це не можна вважати класичною добродійністю. Але це — також вияв щедрості, бо люди відмовляють собі у задоволенні найнагальніших потреб. І серед жертводавців значна — частина українського населення. А є ж іще безліч благодійних кампаній на підтримку хворих, дітей-сиріт тощо.

При цьому укладачі профільного рейтингу чомусь задовольняються відповідями респондентів на опосередковані запитання і уникають прямого — щодо «відчуття щастя». При цьому результати опитування тисячі наших співвітчизників, які лягли в основу міжнародного «щасливого» рейтингу, суперечать більшості досліджень, які проводять українські соціологи. Приміром, згідно з рейтингом щастя, який щороку оприлюднює Київський міжнародний інститут соціології, щасливими себе вважають 54 % українців, нещасливими — 19 %. Це непогані показники навіть для розвинутих країн. А уявіть собі — якби не чинник війни! Тож це — ще один привід засумніватися у висновках, які зробили укладачі міжнародного рейтингу щастя.